

Position Paper

Rondetafelgesprek Visserij binnen windmolenparken 28 mei 2025

Datum: 14 mei 2025

Voor: Rondetafelgesprek 'Visserij in windmolenparken' – Tweede Kamercommissie LNV

Van: Stichting De Noordzee

Ondersteund door: Vogelbescherming, Natuur & Milieu, WWF-NL, Natuurmonumenten, Waddenvereniging

Leeswijzer - Deze position paper bestaat uit drie onderdelen:

Samenvatting Een overzicht van onze hoofdboodschap en kernstandpunten met betrekking tot visserij in windparken. **Position Paper:** Onze onderbouwde visie op de hoofdvraag van het rondetafelgesprek, met aandacht voor ecologie, medegebruik en beleidskeuzes. **Bijlage:** **beantwoording deelvragen:** Per deelvraag geven wij een onderbouwde beantwoording.

Samenvatting

De Noordzee: een gezonde zee voor een gezonde samenleving

De Noordzee is het grootste natuurgebied van Nederland. Het is niet alleen een bron van voedsel en energie, maar ook van levensbelang voor de gehele samenleving. Een gezonde zee levert essentiële ecosysteemdiensten: van voedselproductie en zuurstof tot natuurlijke koolstofopslag en klimaatregulering. Zonder een goed functionerend ecosysteem is er geen duurzame toekomst – niet voor de natuur, maar ook niet voor economie, visserij of energievoorziening.

De Noordzee is overbelast, rust en herstel zijn noodzakelijk

Decennialang intensief menselijk gebruik heeft geleid tot ernstige achteruitgang van biodiversiteit in de Noordzee. Wetenschappelijke rapporten maken het kristalhelder: het ecosysteem is uitgeput. Daarom is herstel dringend nodig. Rustgebieden, waar menselijke druk afneemt, zijn essentieel om natuur en economisch gebruik weer in balans te brengen. Zonder deze ecologische versterking staan ook onze voedselvoorziening en energietransitie op het spel.

Ecologie als randvoorwaarde voor energietransitie

De energietransitie op zee – via windparken – is noodzakelijk voor het behalen van onze klimaatdoelen en energie onafhankelijkheid. Maar ook deze transitie heeft haar grenzen: als het ecosysteem faalt, faalt de transitie. Daarom stelt Nederland in beleid en wetgeving terecht ecologie als randvoorwaarde. Medegebruik van windparken moet deze doelen versterken, niet ondermijnen. Windparken zijn geen extra ruimte voor exploitatie, maar een kans voor ecologisch herstel. Actieve bodemberoerende visserij veroorzaakt aantoonbaar schade en is daarmee juridisch, vanuit veiligheidsperspectief, én ecologisch onverantwoord binnen windparken.

Medegebruik moet natuurversterkend zijn

Medegebruik van windparken lijkt op het eerste gezicht efficiënt ruimtegebruik, maar in praktijk betekent medegebruik niet meer dan het stapelen van menselijke activiteiten met cumulatieve druk op de natuur. Alleen vormen van medegebruik die aantoonbaar bijdragen aan natuurherstel

en het verminderen van ecologische belasting zijn verantwoord. Medegebruik moet gericht zijn op het verduurzamen van bestaande druk, niet op uitbreiding van offshore ondernemerschap.

Er is geen ruimtegebrek voor visserij

Het openstellen van windparken voor visserij is géén noodzakelijke oplossing voor ruimtegebrek:

- Slechts 5% van de Noordzee is nu ecologisch beschermd tegen bodemberoerende visserij. Een uitbreiding tot 13,8% is in voorbereiding.
- Slechts 1,65% van de Noordzee is ingericht als windpark.
- Ook in 2030, met uitbreiding van windparken en beschermde natuur, blijft ±74% van de Noordzee beschikbaar voor bodemberoerende visserij.
- Er is dus meer dan voldoende ruimte buiten windparken voor bestaande visserijactiviteiten.

Maak duidelijke keuzes en geef perspectief over wat wel en niet kan

Binnen windparken kunnen in onze ogen alleen die vormen van voedselproductie worden toegestaan die bijdragen aan natuurherstel en ecologische druk verminderen. Onder strikte voorwaarden zijn dit:

Toegestane activiteiten:

- Passieve aquacultuur zoals zeewier- en schelpdierkweek
- Visserij met potten, korven of kooien (mits natuurvriendelijk)

Voor schelpdierkweek geldt bovendien een belangrijk extra voordeel: het kan een alternatief bieden voor mosselteelt in ecologisch kwetsbare Natura 2000-gebieden zoals de Waddenzee en Zuidwestelijke Delta. Die gebieden zijn cruciaal voor de ecologische balans en vragen om minder druk. Een stapsgewijze verschuiving naar windparken en andere minder kwetsbare zones is dus wenselijk.

Niet-toegestane activiteiten:

- Actieve bodemberoerende visserij
- Staandwantvisserij, vanwege bijvangst van kwetsbare zeevogels zoals zeekoet en alk

Het is dan ook zeer zorgelijk dat in windpark 'Doordewind' actieve bodemberoerende visserij is ingetekend. Dat staat haaks op de wettelijke kaders, de ecologische doelen en het huidige beleid van de Rijksoverheid.

Medegebruik moet bijdragen aan een gezonde zee

Windparken moeten bijdragen aan een gezonde zee én een succesvolle energietransitie. Medegebruik is daaraan ondergeschikt. Het doel is niet meer menselijke activiteiten op zee, maar minder druk op kwetsbare natuur. Daarom is alleen medegebruik dat aantoonbaar natuurversterkend werkt, veilig is, en niet conflicteert met energieopwekking acceptabel.

Zo kunnen we in samenhang bouwen aan een Noordzee die ons helpt bij het voorkomen van klimaatverandering, ons duurzaam voedsel levert en voldoende energie opwekt en ruimte biedt voor natuurherstel.

Position Paper

Rondetafelgesprek Visserij binnen windmolenparken 28 mei 2025

Datum: 14 mei 2025

Voor: Rondetafelgesprek 'Visserij in windmolenparken' – Tweede Kamercommissie LVVN

Van: Stichting De Noordzee

Ondersteund door: Vogelbescherming, Natuur & Milieu, WWF-NL, Natuurmonumenten, Waddenvereniging

De Noordzee – natuur als fundament

- **De Noordzee is het grootste natuurgebied van Nederland en vormt het ecologische fundament onder alle menselijke activiteiten op zee – van voedsel tot energie.**
- **Door decennialange overexploitatie is de biodiversiteit sterk afgenomen en het ecosysteem uitgeput. Wetenschappelijke rapporten slaan alarm.**
- **Dit vereist één duidelijke randvoorwaarde: ecologie als uitgangspunt.**

De Noordzee is het grootste natuurgebied van Nederland en vormt al eeuwenlang het ecologische fundament onder alle menselijke activiteiten op zee – van voedsel tot energie. De Noordzee is een zeer waardevol ecosysteem dat van essentieel belang is voor het bestaan van dieren en mensen. Enkel een gezonde zee kan ons mensen ecosysteemdiensten leveren, zoals voedselproductie, zuurstof, natuurlijke koolstofopslag en klimaatregulering. Een gezonde Noordzee is voor onze maatschappij en economie randvoorwaardelijk.

Door decennialange overexploitatie verkeert het Noordzee ecosysteem echter in zeer slechte staat. De Noordzee is een van de drukste en meest geëxploiteerde zeeën ter wereld. Volgens het recentste OSPAR Quality Status Report 2023 en Staat van de Noordzee (NZO 2023) is de cumulatieve druk alarmerend hoog. Slechts 5% is effectief beschermd tegen de gevolgen van bodemberoerende visserij, terwijl 90% van de zeebodem regelmatig wordt verstoord door deze zeer schadelijke vorm van visserij. Het gevolg: afnemende biodiversiteit en een uitgeput ecosysteem dat zijn functies voor mens en dier niet langer kan garanderen.

De slechte staat van de Noordzee blijkt ook uit monitoring als onderdeel van de EU Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM). De onder de KRM verplichte Goede Milieutoestand (GMT) had door Nederland in 2020 behaald moeten zijn. Echter de meeste KRM-descriptoren scoren dieprood, twee relevante voorbeelden zijn: *Descriptor 1 – Biodiversiteit: Veel karakteristieke soorten en leefgebieden (zoals bruinvissen, roggen, en kustbroedvogels) nemen af in aantallen en verspreiding. De biodiversiteit vertoont een structurele achteruitgang.*

Er bestaat een direct causaal verband tussen menselijk gebruik en de gedegradeerde natuur: *Descriptor 6 – Zeebodintegriteit: **meer dan 90%** van de Nederlandse zeebodem wordt regelmatig verstoord door bodemvisserij (sleepnetten), wat leidt tot vernietiging van kwetsbare habitats zoals zandbanken en riffen.*

Tegelijkertijd moet de Noordzee nu ook de drager worden van onze energietransitie. Windparken moeten met duizenden windturbines op ongeëvenaarde schaal bijdragen aan Nederlandse klimaatdoelen, energiezekerheid en onafhankelijkheid en veiligheid. Nederland legt dus nog meer claims op een ecosysteem dat al zwaar onder druk staat, waardoor zowel waardevolle natuur als de benodigde energietransitie onder druk staan. Dit alles vraagt om één duidelijke randvoorwaarde: **ecologie als uitgangspunt bij (mede-)gebruik**.

Medegebruik: kansen en grenzen

- Medegebruik *lijkt* een oplossing voor slim ruimtegebruik, maar *is feitelijk* het stapelen van menselijke activiteiten met cumulatieve impact op het ecosysteem.
- Medegebruik moet voldoen aan randvoorwaarden: veilig, niet belemmerend voor energieopwekking, en natuurversterkend.
- Actieve bodemberoerende visserij in windparken is risicovol en veroorzaakt grote ecologische schade en voldoet niet aan deze voorwaarden.
- De ecologische (en in de context van natuurwetgeving dus juridische) grenzen van de energietransitie zijn bijna bereikt. Schadelijk medegebruik vertraagt dus potentieel de energietransitie.
- Succesvol en duurzaam medegebruik is natuurpositief en gericht op het versterken van ecologische draagkracht.

De ruimte binnen windparken wordt steeds vaker aangewezen voor medegebruik, waaronder visserij. Medegebruik lijkt een simpele ‘quick fix’ voor ruimtegebrek, maar de ruimte in windmolenparken is géén blanco canvas. Windmolenparken komen *bovenop* een ecosysteem dat zwaar onder druk staat. De energietransitie op zee is een vitaal onderdeel voor het behalen van de klimaatdoelen en voor geopolitieke (energie) onafhankelijkheid, maar de uitrol van wind op zee is ongekend. Deze ontwikkeling grijpt diep in op een kwetsbaar ecosysteem. De energietransitie op zee loopt daarom tegen haar ecologische en (dus) juridische grenzen op. Dit **risico** vraagt al om maximale zorgvuldigheid. Toch wordt in dit spanningsveld gekeken naar actieve visserij als medegebruik in windparken. Deze keuze is ingegeven door economische motieven en ondermijnt ecologische doelen en de energietransitie, alsmede de doelen van de energiesector zelf om natuur-inclusief te zijn. Windparken zijn geen restgebieden voor economische activiteiten, maar strategische zones waarin natuur, visserij en energie samen sterker kunnen worden – mits goed gericht.

Bodemberoerende visserij in windmolenparken is in de huidige vorm niet verenigbaar met natuurversterking en ondermijnt zowel ecologische doelen als de energietransitie. Bovendien is de economische meerwaarde van deze vorm van visserij zeer beperkt. Medegebruik moet niet leiden tot méér druk, maar juist bijdragen aan ecologische versterking. **Nieuwe activiteiten met negatieve effecten introduceren in windmolenparken draagt niet bij aan een oplossing.**

Naast risico's bieden windmolenparken unieke **kansen** voor natuurherstel en -versterking, door de bodemrust die er nu heerst. Het [Position Paper Medegebruik in Windparken](#) (Stichting De Noordzee, 2024) biedt een integrale benadering: medegebruik als middel om ecologische, maatschappelijke en economische waarden in balans te brengen door duidelijke toetsingskaders, transparante afwegingen en het centraal stellen van ecologische doelen bij

ontwerp, vergunningverlening en monitoring. De potentie van windmolenparken voor natuurherstel mag niet gefrustreerd worden door slecht afgestemd gebruik. **Daarom moet medegebruik voldoen aan randvoorwaarden: veilig, niet belemmerend voor energieopwekking, en natuurversterkend.**

Kies voor samenhangend beleid

- **Nederland investeert in actief en passief natuurherstel binnen windparken, zowel via Natuurversterking Noordzee als via het huidige tenderbeleid voor wind op zee. Medegebruik moet deze investering niet ondermijnen, bijvoorbeeld door bodemberoerende visserij toe te staan die de natuurversterking in windparken tenietdoet.**
- **Actieve visserij in windparken gaat ten koste van samenhangend beleid. Het ondermijnt de natuur-, energie-, klimaat- én veiligheidsdoelen.**
- **Coherent beleid vraagt om natuurversterkend medegebruik.**

Het toestaan van bodemberoerende visserij in windparken is daarmee geen oplossing, maar een risico. Het leidt tot **incoherent beleid** dat natuur-, voedsel-, klimaat-, energie- én veiligheidsdoelen in gevaar brengt. De energietransitie **kán** niet zonder natuur, precies daarom investeert Nederland in actief en passief natuurherstel in windparken. Ook is Nederland gebonden aan internationale natuurwetgeving en beschermingsdoelen die nu onvoldoende worden gerealiseerd. Dat vraagt om duidelijke keuzes. Medegebruik dat extra druk op het ecosysteem legt – zoals bodemberoerende visserij – is simpelweg onverenigbaar met die opgave. **Alleen door ecologische versterking centraal te stellen, kunnen we beide transities laten slagen - iets dat mogelijk is.**

Uiteraard heeft ook de voedseltransitie op de Noordzee ruimte nodig. Echter, deze ruimte is ruimschoots beschikbaar, en passend binnen het huidige beleid. Het openstellen van windparken is voor ruimtebeslag voor visserij op de Noordzee geen noodzaak:

- Slechts **5%** van de Nederlandse Noordzee is ecologisch beschermd¹ tegen bodemberoerende visserij. Extra sluiting voor bodemberoerende visserij tot 13,8% is in afwachting van goedkeuring bij de Europese Commissie. Gesloten gebieden dragen bij aan herstel van visbestanden, wat de visserij ten goede komt.
- Ongeveer **1,65%** is ingericht als windpark²,
- Circa **5%** is beperkt toegankelijk door scheepvaartroutes, zandwinning en defensie.
- Minder dan **1%** betreft veiligheidszones rond olie- en gasplatforms.

¹ EUR-Lex - L:2023:048:TOC - EN - EUR-Lex

² https://windopzee.nl/publish/pages/204327/hoeveel-windturbines-komen-er_infographics.pdf

~87% van de Noordzee is op dit moment dus nog toegankelijk voor bodemberoerende visserij. De werkelijke bodemverstoring ligt echter nog op >90% per jaar. Ook in 2030 – met uitbreiding van windparken en beschermde natuur – blijft meer dan de helft ($\pm 74\%$) toegankelijk.

Natuurversterkend medegebruik als kans: ondernemerschap en innovatie

- **Natuur is geen bijzaak – het is de basis voor ondernemerschap en innovatie.**
- **Actieve bodemberoerende visserij en staandwantvisserij zijn niet verenigbaar met natuurversterking.**
- **Passieve vormen van aquacultuur als voedselproductie kunnen (onder voorwaarden) bijdragen aan natuurversterking en vermindering van ecologische druk.**
- **Er zijn solide uitgangspunten en een ‘Toolbox Natuurvriendelijk voedsel uit windparken’ voor voedselproductie als káns voor natuur, visserij én de energietransitie.**

Natuur is geen functie in windparken – het is de basis. Windparken worden aangelegd in ecologisch minder waardevolle gebieden (geen Natura 2000 gebieden) en bieden – door het verbod op bodemberoerende activiteiten – bodemrust. Dat creëert ruimte voor passief natuurherstel. Door natuur leidend te maken in de inrichting van deze gebieden, kunnen we een structureel verzwakt ecosysteem versterken. Dat is niet alleen nodig voor de natuur, maar ook voor toekomstbestendige visserij en de broodnodige voortgang van de energietransitie.

Stichting De Noordzee staat in principe open voor medegebruik dat aantoonbaar bijdraagt aan natuurversterking. Passieve visserij en aquacultuur kan onder strikte voorwaarden bijdragen aan biodiversiteit, waterkwaliteit en veerkracht (figuur 2), denk aan:

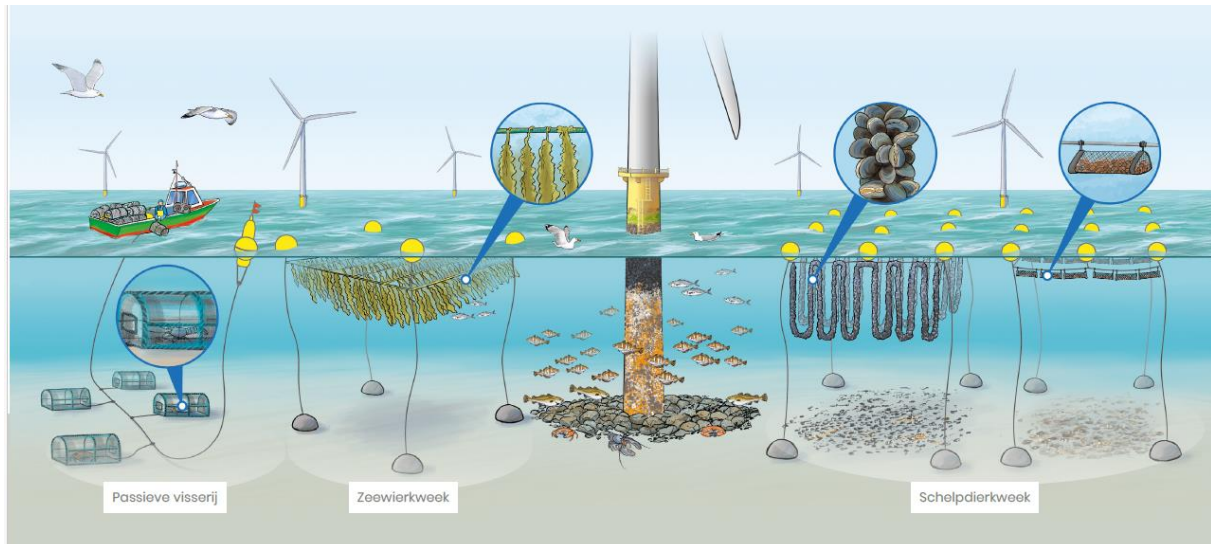
- Zeewierkweek: neemt CO₂ op, verbetert waterkwaliteit, creëert habitat voor kleine organismen.
- Schelpdierkweek (bijv. mosselen): filtert water, versterkt voedselwebben, vormt rifstructuren.
- Pottenvisserij, kooien en korvenvisserij: onder voorwaarden mogelijk, mits bewezen natuurpositief.

Het gebruik van de N2000-gebieden Waddenzee en ZW Delta voor mosselteelt kan daarmee stapsgewijs worden afgebouwd, aangezien deze gebieden cruciaal zijn voor de ecologische balans van de zee en bescherming van belangrijke natuurwaarden vereist. Er moet een verschuiving plaatsvinden naar gebieden die minder kwetsbaar zijn en meer ruimte bieden voor duurzame aquacultuur.

Wie medegebruik wil binnen windparken, moet helder aantonen dat dit:

- Zorgvuldig getoetst wordt op duurzaamheid en veiligheid;
- Bijdraagt aan ecologisch herstel;
- Geen extra druk veroorzaakt op een al kwetsbaar ecosysteem; en de natuurversterkende potentie van windparken versterkt.

Staandwantvisserij valt hier **niet** onder. Ondanks het passieve karakter is deze vorm ecologisch onverantwoord vanwege de bijvangst van kwetsbare zeevogels zoals zeekoet, alk en fuut, die al onder druk staan. Extra sterfte is onacceptabel.

Figuur 2 - Illustratie: windpark met passieve visserij en aquacultuur met potentiële ecologische meerwaarde (Stichting De Noordzee, 2022).

De uitgangspunten voor medegebruik zijn geborgd in de Toolbox Duurzaam Gebruik Windparken op Zee, opgesteld door Stichting De Noordzee. Daarin toetsen we of gebruik in balans is met het herstel van de Noordzee (figuur 3).

Figuur 3 – Uitgangspunten optimale voedselproductie uit windparken op zee (Stichting De Noordzee, 2022).

Conclusie: de natuur als voorwaarde voor medegebruik

Windparken zijn geen vrijbrief voor het stapelen van economische functies, maar strategische gebieden waar natuurherstel, energietransitie en duurzame voedselproductie elkaar kunnen versterken – mits ecologie centraal staat. Het toestaan van bodemberoerende visserij in windparken is geen oplossing, maar een risico. Het leidt tot **incoherent beleid** dat natuur-, voedsel-, klimaat-, energie- én veiligheidsdoelen in gevaar brengt.

In het kwetsbare en overbelaste ecosysteem dat de Noordzee nu is, vereist elke extra ruimteclaim een zorgvuldige afweging. Visserij als medegebruik in windparken is alleen verantwoord wanneer deze aantoonbaar bijdraagt aan natuurversterking, duurzaam, verantwoord en toekomstbestendig is.

Dit vergt heldere randvoorwaarden voor visserij in windmolenparken:

- Bodemberoerende visserij en staandwantvisserij veroorzaakt ecologische schade en is onverenigbaar met natuurhersteldoelen.
- Medegebruik moet voldoen aan heldere randvoorwaarden: veilig, niet belemmerend voor energieopwekking en natuurversterkend.
- Passieve visserij en voedselproductie als medegebruik is (onder strikte voorwaarden) mogelijk, zoals zeewier- en schelpdierkweek en visserij met potten, korven of kooien.
- Richt windparken zó in dat ze bijdragen aan herstel van het Noordzee ecosysteem.
- Wie medegebruik wil in windparken, moet het ecologische belang overtuigend aantonen en dienen.

Onder deze randvoorwaarden is voedselproductie in windparken geen drukfactor, maar juist een káns voor natuur, visserij én de energietransitie.

Bijlage: beantwoording deelvragen

Beantwoording gestelde vragen door de Tweede Kamercommissie

Deelvraag 1: Wat zijn de wettelijke kaders?

- **Beleidsnota en Programma Noordzee:** Windparken op zee moeten openstaan voor medegebruik, mits het veilig, niet belemmerend voor energieopwekking en natuurversterkend is.
- **Toegestane medegebruiken:** Maricultuur (schelp- en schaaldieren, zeewier), duurzame energieopwekking (zoals zonne- en golfenergie), natuurbevorderende projecten (zoals oesterherstel), passieve visserij (zoals korven voor krabben).
- **Gebiedspaspoorten:** RVO's Handreiking Gebiedspaspoort helpt om medegebruik te plannen op basis van ecologische, ruimtelijke en technische analyses voor elk windenergiegebied. Momenteel mist een samenhangende benadering en is ruimtelijk gebruik versnipperd.
- **Vergunningen:** Voor visserij en maricultuur gelden strikte vergunningsvereisten, o.a. via de Europese en nationale wetgeving (Gemeenschappelijk Visserijbeleid, Waterwet, Aquacultuurregeling).
- **Actieve visserij:** Wordt onderzocht, maar momenteel niet aanbevolen door ecologische zorgen over schade en cumulatieve impact in windparken. Wij zijn dan ook nadrukkelijk tegen het in de toekomst mogelijk maken van actieve visserij in windparken.

Kaders medegebruik in Windparken op zee

In de Beleidsnota Noordzee 2016–2021 is vanuit het oogpunt van meervoudig ruimtegebruik besloten om nieuw te bouwen windparken open te stellen voor medegebruik. Dit beleid is verder uitgewerkt in het **Programma Noordzee 2022–2027**, waarin staat dat medegebruik mogelijk is mits het veilig, niet belemmerend voor de primaire functie (energieopwekking) én natuurversterkend is. De volgende vormen van medegebruik zijn toegestaan binnen windparken op zee:

- Maricultuur (bijvoorbeeld schelp- en schaaldieren en zeewier);
- Duurzame energieopwekking en -opslag (zoals zonne- of golfenergie of batterijopslag);
- Natuurbevorderende projecten (zoals oesterherstel, kunstriffen, schuilplekken voor vissen);
- Passieve visserij (zoals korven voor krabben en kreeften).

Om te bepalen welk type medegebruik het meest geschikt is in een specifiek windenergiegebied, heeft RVO de **Handreiking Gebiedspaspoort** ontwikkeld. Deze handreiking is een directe uitwerking van de afspraken uit het **Noordzeeakkoord** (paragrafen 4.1 en 4.16) en beoogt medegebruik op een integrale, gebiedsspecifieke wijze vorm te geven. De gebiedspaspoorten geven per windenergiegebied een ecologische, ruimtelijke en technische analyse, en bevatten een zoneringkaart (figuur B1) waarin staat aangegeven welke vormen van medegebruik het meest passend zijn. Deze methodiek sluit aan bij de ambitie uit het akkoord om via maritieme ruimtelijke planning bij te dragen aan een duurzame en ecologisch verantwoorde energietransitie.

In de praktijk blijkt echter dat gebiedspaspoorten vaak **te laat** in het planningsproces worden opgesteld en kampen met **versnipperd ruimtelijk gebruik**. Dit belemmert de samenhangende benadering die nodig is om natuurversterking te integreren in windparkontwikkeling, en het vormt een risico voor het behalen van de in het Noordzeeakkoord vastgelegde doelen zoals een **netto positieve bijdrage ('net gain')** voor de natuur (zie o.a. paragrafen 4.11 en 5.2).

Om effectief bij te dragen aan de ecologische doelstellingen van de Noordzee, moeten gebiedspaspoorten **vroegtijdig en strategisch** ingezet worden. Ze dienen aan te sluiten bij de **natuurvriendelijke ontwerpprincipes van windparken**, en ervoor te zorgen dat de **ecologische integriteit van de Noordzee behouden blijft** en de **cumulatieve druk op het ecosysteem niet toeneemt**. Alleen zo kunnen gebiedspaspoorten hun rol vervullen als beleidsinstrument dat de energietransitie, natuurversterking en maritieme ruimtelijke ordening effectief integreert.

Kaders (passieve) visserij

In het Programma Noordzee 2022-2027 is vastgesteld dat binnen windparken momenteel uitsluitend vormen van passieve visserij en maricultuur als medegebruik kunnen worden overwogen. Deze omvatten:

- Visserij met hengel, potten, korven, kooien en standwant;
- Visserij met beugen (lijnen en haken) op soorten zoals zeebaars, krab of kreeft.

Hoewel standwantvisserij formeel onder passieve visserij valt, is deze volgens ons ecologisch onverantwoord en onverenigbaar met natuurversterkend medegebruik. Visserijvormen met lange lijnen met haken leiden internationaal tot veel vogelslachtoffers en zijn alleen ecologisch verantwoord als mitigerende technieken worden toegepast die de bijvangst van vogels voorkomen.

Maricultuur betreft het kweken van:

- Zeewier (bijvoorbeeld vingerwier, suikerwier, zeesla, palmwier);
- Schelpdieren (zoals mosselen, oesters).

Sommige maricultuurvormen kunnen gecombineerd worden voor een betere businesscase. Offshore visteelt (zoals viskweek) wordt op dit moment niet als haalbare optie beschouwd

Figuur B1 – Voorbeeld zoneringkaart voorkeursgebieden medegebruik windenergiegebied HKN (bron: Noordzeeloket).

vanwege ongunstige omstandigheden en gebrek aan geschikte technologie. Daarnaast is het ook niet goed natuurversterkend in te passen.

Wettelijke kaders en vergunningseisen

De visserij en maricultuur zijn gebonden aan strikte Europese en nationale regelgeving:

- Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB; EU) en de Nederlandse Visserijwet bepalen waar, met welke methode en in welke hoeveelheden gevisst mag worden.
- Voor het gebruik van vistuigen is een vergunning verplicht, beoordeeld door de RVO namens het Ministerie van LNV.
- Voor maricultuur geldt een vergunningsplicht onder artikel 6.5 van de Waterwet, vanwege permanente constructies in zee. Deze vergunningen worden verstrekt door Rijkswaterstaat namens het Ministerie van I&W.
- De Regeling Aquacultuur (implementatie van EU-richtlijn 2006/88/EG) stelt aanvullende eisen aan de teelt van aquacultuurdieren, waaronder gezondheidsvoorschriften en vergunningsvoorwaarden.

Daarnaast gelden in windparken strenge technische- en veiligheidsvoorschriften. Naleving van deze kaders is cruciaal voor duurzame visserij en voedselproductie.

Actieve visserij binnen windparken

Op dit moment onderzoekt het ministerie van LNV of actieve visserij in windparken mogelijk is, onder andere op natuur-, veiligheids- en economische gronden. Stichting De Noordzee is hier **streng op tegen**:

- Actieve visserij veroorzaakt ecologische schade;
- Voldoet niet aan de randvoorwaarden van medegebruik (veilig, niet belemmerend voor energieopwekking en natuurversterkend);
- Neemt ruimte in die anders voor natuurontwikkeling benut kan worden;
- En kan de cumulatieve impact van windparken verergeren — een impact die nog onvoldoende bekend is.

Daarom baart het ons grote zorgen dat in de **Partiële Herziening van het Programma Noordzee 2022–2027** staat dat in het windenergiegebied **Doordewind** actieve visserij als uitgangspunt geldt. Wij pleiten nadrukkelijk voor heroverweging hiervan.

In lijn met het **Voorzorgsbeginsel** (verankerd in de KRM, Habitatrichtlijn, Waterwet en Omgevingswet) mag alleen medegebruik worden toegestaan als er voldoende wetenschappelijk bewijs is dat het duurzaam en ecologisch verantwoord is. Waar dit bewijs ontbreekt, moet worden ingezet op **adaptive management**: gefaseerde kennisopbouw met ruimte voor bijstelling.

Deelvraag 2: Wat zijn de kansen en mogelijkheden op economisch en ecologisch vlak, zowel landelijk als Europees?

- **Ecologische kansen:** Natuurversterking en koolstofvastlegging via schelpdierkweek en zeewierteelt in windparken kunnen de biodiversiteit verbeteren en de ecologische druk verminderen.

- **Beperkte economische kansen:** Commerciële rendabiliteit van medegebruik is momenteel beperkt zonder subsidies en beleidsmatige ondersteuning. Grootschalige exploitatie is financieel niet haalbaar zonder verdere investering.
- **Passieve visserij:** Niet noodzakelijk natuurversterkend, kan ecologische schade veroorzaken. Moet bijdragen aan het verminderen van druk op het ecosysteem. Bodemberoerende visserij moet uitgesloten blijven.
- **Europese transitie naar lage-impact visserij:** De Low Impact Fishing [Tool](#) kan helpen bij het verduurzamen van visserij, zowel binnen als buiten windparken, door ecologische en maatschappelijke criteria te volgen.
- **Verduurzaming bestaande activiteiten:** Medegebruik moet gericht zijn op het verduurzamen van bestaande druk, niet op uitbreiding van offshore ondernemerschap.

Medegebruik van windparken moet een middel zijn om ecologische, maatschappelijke en economische waarden in balans te brengen – niet een doel op zich gericht op de groei van offshore ondernemerschap. Het gaat niet om méér activiteit op zee, maar om het verplaatsen en verduurzamen van bestaande druk. Alleen vormen van medegebruik die aantoonbaar bijdragen aan natuurherstel en het verminderen van ecologische belasting zijn verantwoord. Windparken bieden geen extra ruimte voor exploitatie, maar een unieke kans om ecologische veerkracht te versterken.

Ecologische kansen

De belangrijkste ecologische kansen liggen in natuurversterking, vermindering van ecologische druk en koolstofvastlegging. Een voorbeeld is schelpdierkweek binnen windparken. Deze vorm van maricultuur kan leiden tot de vorming van oester- en mosselriffen doordat schelpen naar de bodem zakken en daar harde structuren vormen. Deze riffen bieden voedsel en schuilplaatsen aan andere soorten en dragen zo bij aan biodiversiteit.

Zowel schelpdieren als zeewier leggen CO₂ vast. Daardoor hebben ze een zeer lage koolstofvoetafdruk. Volgens de *Visie voor voedselwinning op weg naar 2050* heeft mosselteelt zelfs de laagste CO₂-voetafdruk van alle dierlijke en plantaardige eiwitten. Na consumptie kunnen schelpen verwerkt worden in producten met een lange levensduur, waardoor de koolstof langdurig wordt opgeslagen en niet-duurzame materialen kunnen worden vervangen. Zeewier biedt vergelijkbare voordelen, bijvoorbeeld als grondstof voor bioplastics, veevoer (ter vermindering van methaanuitstoot), of – potentieel – biobrandstof. Een deel van het wier verdwijnt in het sediment en kan zo langdurig koolstof opslaan.

Daarnaast kunnen hangende systemen voor schelpdier- en zeewierteelt zelf ook ecologische functies vervullen, zoals voedselvoorziening of schuilplaatsen voor vissen en ongewervelden.

Passieve visserij daarentegen, zoals met kooien of potten, is niet noodzakelijk natuurversterkend. Er worden dieren onttrokken aan het systeem zonder duurzame terugkoppeling. Echter als passieve visserij in windparken een alternatief biedt voor actieve visserij elders, kan dit netto bijdragen aan het verminderen van druk op het ecosysteem, ondanks dat het op zich niet natuurversterkend is. Staandwantvisserij wordt gekenmerkt door hoge bijvangst en risico's voor vogels, en wordt daarom sterk afgeraden binnen windparken. Bodemberoerende visserij moet uitgesloten blijven, omdat die in strijd is met de

natuurdoelstellingen binnen de energietransitie en ondermijnend werkt voor ecologische innovaties die via de non-price criteria van windparktenders juist worden gestimuleerd.

Beperkte economische kansen

Hoewel medegebruik ecologische winsten kan opleveren, zijn de economische perspectieven voorlopig beperkt. Diverse studies, waaronder van Deltares, [FutureMARES](#) en [ULTFARMS](#), wijzen erop dat commerciële rendabiliteit niet vanzelfsprekend is. Bodemberoerende visserij is economisch onaantrekkelijk binnen windparken vanwege restricties en verhoogde risico's. Aquacultuur kan onder voorwaarden bijdragen aan natuurherstel, maar is economisch marginaal rendabel zonder subsidies, innovatie en toegang tot stabiele markten. Grootschalige exploitatie is pas haalbaar als beleidsmatige ondersteuning en investeringen volgen.

Deze inzichten onderstrepen dat medegebruik géén vehikel mag worden voor groei van offshore ondernemerschap, maar een middel moet blijven voor verduurzaming van bestaande activiteiten.

Europese transitie naar lage-impactvisserij

Op Europees niveau biedt de transitie naar lage-impactvisserij perspectief. [WWF Europa](#) heeft hiervoor een beoordelingsmethodologie ontwikkeld: de Low Impact Fishing Tool. Deze tool evalueert visserijen op basis van 28 criteria en 11 principes binnen drie domeinen: ecologie, bestuur & beheer, en sociaaleconomische aspecten. De tool maakt het mogelijk om per visserij een voorlopige inschatting te maken en strategische vervolgstappen te bepalen. Door de sterke variatie tussen visserijen moet de tool wel context specifiek worden toegepast en gedetailleerd worden geanalyseerd.

Deze systematische aanpak biedt houvast om visserij – zowel binnen als buiten windparken – duurzaam te hervormen in lijn met ecologische en maatschappelijke doelen.

Deelvraag 3: Wat is er nodig voor de toekomst?

- **Innovatie:** Nieuwe technieken en benaderingen zijn nodig om naar duurzame, low-impact visserij te evolueren, gericht op het verminderen van ecologische voetafdrukken.
- **Ecosysteemgerichte benadering:** Visserijmedegebruik moet binnen ecologische grenzen plaatsvinden, bijdragen aan natuurherstel en de cumulatieve druk op het Noordzee-ecosysteem niet verhogen.
- **Habitatgeschiktheidsmapping:** Gebruik van kaarten en ecologische modellen om herstelprojecten te plannen en medegebruik effectief te integreren in verschillende gebieden.
- **Adaptive management:** Flexibele en adaptieve uitvoering van medegebruik, met bijsturing op basis van ecologische monitoring en corrigerende maatregelen waar nodig.
- **Stakeholderbetrokkenheid en gedragen besluitvorming:** Actieve en transparante betrokkenheid van stakeholders is essentieel voor succesvolle en ecologisch verantwoorde medegebruikprojecten, met ruimte voor gedragen besluitvorming.

Innovatie

Er is een sterke behoefte aan innovatie om naar een duurzame en low-impact vorm van visserij te evolueren. Dit vereist nieuwe technieken en benaderingen die zowel ecologische als economische voordelen kunnen bieden zonder de Noordzee verder te belasten. Innovaties moeten zich richten op het verminderen van de ecologische voetafdruk van visserijactiviteiten en het ontwikkelen van methoden die passen binnen de ecologische grenzen van de zee.

Ecosysteemgerichte benadering

Gezien de reeds gedegradeerde ecologische toestand van de Noordzee ([OSPAR Quality Status Report 2023](#)) en de verwachte toename van menselijke activiteiten, is een ecosysteemgerichte benadering essentieel voor zowel actuele besluiten als voor een langetermijnvisie op maritieme ruimtelijke ordening. Visserij medegebruikactiviteiten moeten binnen ecologische grenzen plaatsvinden, zonder de cumulatieve druk te verhogen. Waar mogelijk moeten ze actief bijdragen aan natuurherstel. Het beheer van windparken moet voorrang geven aan initiatieven die bijdragen aan de uitbreiding en versterking van de natuurlijke systemen binnen deze parken, ter bevordering van de biodiversiteit en het ecosysteem van de Noordzee.

Habitatgeschiktheidsmapping

Natuurlijke omstandigheden moeten leidend zijn voor natuurherstelinspanningen, waarbij significante effecten op het ecosysteem geminimaliseerd worden. Maak gebruik van habitatgeschiktheidsmapping om herstelprojecten te plannen. Het meest recente onderzoek naar rifbouwende soorten en de habitatgeschiktheidsmodellering, ontwikkeld in het kader van het MONS-programma, kan waardevolle informatie bieden over gebieden met natuurlijk potentieel voor actieve of passieve herstelinspanningen. Dit maakt het mogelijk om een integrale analyse te maken van waar verschillende vormen van medegebruik het beste kunnen plaatsvinden en waar duurzame businesscases en activiteiten gerealiseerd kunnen worden.

Adaptive management

Het is belangrijk om medegebruikprojecten flexibel en adaptief te implementeren. Wanneer negatieve ecologische gevolgen tijdens monitoring worden geconstateerd, moeten er corrigerende maatregelen genomen worden, of het project moet worden stopgezet om verdere schade te voorkomen. Het is cruciaal om deze casussen goed te documenteren en ervan te leren bij het opstarten van soortgelijke activiteiten op andere locaties. Overweeg ook een stapsgewijze toewijzing van vergunningen in plaats van grootschalige toekenning, om zo de adaptiviteit te bevorderen.

Stakeholderbetrokkenheid en gedragen besluitvorming

Actieve betrokkenheid van relevante stakeholders is essentieel voor het succes van medegebruikprojecten. Dit omvat de visserijsector, ontwikkelaars van hernieuwbare energie, kennisinstellingen, en natuur- en milieuorganisaties. Transparantie, draagvlak en samenwerking zijn noodzakelijk om gezamenlijk succesvolle en ecologisch verantwoorde medegebruik initiatieven te realiseren. Daarbij moet ook gestreefd worden naar gedragen besluitvorming, waarbij alle betrokken partijen hun perspectieven kunnen inbrengen, zodat er tot een breed geaccepteerde en gezamenlijke aanpak wordt gekomen voor de uitvoering van deze projecten.